

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีสาระของวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์บทเรียนการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่คาดหวัง เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สอดคล้องกับกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นไปได้ ด้วยวิธีการศึกษาในสถานศึกษา 10 แห่ง เพื่อได้รายละเอียดของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นไปได้ตามบริบทของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เหมาะสม เพื่อได้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เหมาะสมและอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ พัฒนาขึ้นโดยกระบวนการที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และความถูกต้องตามแนวคิดและทฤษฎีการบริหาร รวมทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยยึดองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของเงื่อนไข 2 ประการ คือ เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1) ด้านการบริหารจัดการ มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านนโยบาย องค์ประกอบด้านวิชาการ องค์ประกอบด้านงบประมาณ และองค์ประกอบด้านการบริหารทั่วไป

2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์ประกอบด้านการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน องค์ประกอบด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และองค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) ด้านการพัฒนาบุคลากร มี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน องค์ประกอบด้านกิจกรรมนักเรียน และองค์ประกอบด้านกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมและสาธารณประโยชน์

4) ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และองค์ประกอบด้านการติดตามและขยายผล

นอกจากการดำเนินการทั้ง 4 ด้านดังกล่าวแล้วรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้ประสบผลสำเร็จ ควรมีการดำเนินการเพิ่มเติมอีก 2 ด้าน คือ

1. **การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา** ในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอนตามแนวทาง ดังนี้ 1) ร่วมกำหนดแนวนโยบายและการวางแผน 2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา และ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ และการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่บ้านและสถานที่อื่น ๆ

2. **การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา** โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1 **ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน** โดยพิจารณาจาก

1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน 3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และ 4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอกหรือผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วน

2.2 **ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการ** ในกระบวนการขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบการบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

2.3 **จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ ๆ** ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

ส่วนที่ 2 แนวทางการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปใช้ควรกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้ 1) กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา 2) พัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา และส่งเสริมให้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ 4) ทบทวนหรือปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนาการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) จัดทำ ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมโครงการ กิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา 6) ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 7) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา 8) เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 9) จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงาน และ 10) ให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมในการจัดการศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน

โดยเงื่อนไขหรือข้อจำกัดของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรอยู่ภายใต้เงื่อนไขของผลลัพธ์/ ภาพความสำเร็จ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ 12 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 สถานศึกษา ตัวชี้วัดที่ 1 คุณลักษณะของสถานศึกษาพอเพียง องค์ประกอบที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวชี้วัดที่ 2 คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง องค์ประกอบที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษา ตัวชี้วัดที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัดที่ 4 บุคลากรจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ อย่างสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวชี้วัดที่ 5 บุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณะประโยชน์ ตัวชี้วัดที่ 6 บุคลากรรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตัวชี้วัดที่ 7 บุคลากรดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์ องค์ประกอบที่ 4 ผู้เรียน ตัวชี้วัดที่ 8 ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษา ตัวชี้วัดที่ 9 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ/ เศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่ 10 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม ตัวชี้วัดที่ 11 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้

ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม ตัวชี้วัดที่ 12 ผู้เรียน
ปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อม

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์เอกสารวิจัยค้นพบข้อสรุปจากสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่างทั้ง 10 แห่ง การดำเนินงานการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จนั้น เป็นเพราะผู้บริหารมีความจริงใจ มีความตั้งใจจริง มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถครองใจเพื่อนร่วมงานและเป็นที่นับถือศรัทธาของชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมืออย่างดี ทั้งยังประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมีความเสียสละสูง อุทิศชีวิตเพื่องานและใช้ตนเองเป็นแบบอย่างให้ ครู นักเรียน ชุมชน ปฏิบัติตามซึ่งเป็นไปตามหลักการบริหารที่จะต้องมีส่วนนำองค์กรที่ดี นำองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับ กীরติวัฒน์ อัคเศ (2543) พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านหน่วยชั้นประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ คือ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน ชยันต์แข็ง เอาใจใส่ในงานในหน้าที่ และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูทุกคนในโรงเรียนเอาใจใส่ในงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ผลการวิจัยยังพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จและสามารถเป็นแบบอย่างได้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการศึกษา พบว่า จากการที่มีผู้บริหารที่เป็นที่ยอมรับนับถือของกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และผู้ปกครอง จึงทำให้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง กรรมการสถานศึกษามีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจจริงที่จะร่วมมือกับโรงเรียน มีการขยายผลจากโรงเรียนไปสู่ชุมชน เช่น โรงเรียนมีกิจกรรมปลูกผัก ชุมชนก็มีกิจกรรมปลูกผัก ช่วยกันดูแลแปลงผักให้ได้ผลผลิตใกล้เคียงกัน โรงเรียนมีธนาคารโรงเรียนก็เอื้อให้ชุมชนมาเป็นสมาชิกได้ด้วย เรียกได้ว่าเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบมีประสิทธิภาพ บางแห่งเรียกว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะ “บวร” คือ บ้าน (ชุมชนในท้องถิ่น) วัด (ศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม) โรงเรียน (บูรณาการสู่การเรียนการสอน) การบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และชุมชน มีเครือข่ายการบริหารในพื้นที่จำนวนมาก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล วัด บริษัท โรงงาน ทำให้การบริหารเป็นไปโดยง่าย กรรมการสถานศึกษาและชุมชนมีส่วนช่วยในการบริหารจัดการ โดยการให้ข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะในการประชุมต่าง ๆ กับทาง

โรงเรียน ช่วยประสานจัดหาทรัพยากรสนับสนุนกิจการโรงเรียน สอดคล้องกับแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษา (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. 2550) ที่ระบุว่า การให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน คือ 1) ร่วมกำหนดแนวนโยบายและกรวางแผน 2) ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3) ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา 4) ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ที่บ้าน และสถานที่อื่น ๆ และ 5) ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

2. **ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน** พบว่า การจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระก็มีส่วนสำคัญที่สุดที่โรงเรียนทั้ง 10 โรงเรียน ได้ดำเนินการจนถึงขั้นเป็นแบบอย่างได้ผลการวิจัย พบว่า ครูส่วนใหญ่จะเน้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ให้เข้าถึงสาระสำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ฝึกคิดฝึกแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหรือร่วมกับกลุ่มนักเรียนด้วยกัน โดยสอดแทรกคุณธรรมนำความรู้ที่เน้นกิจกรรมการทดลอง การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ (2550) และ สุธเมธ ตันติเวชกุล (2550) สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ใช้หลักคุณธรรมนำความรู้จุดภาคี ประกอบด้วย ครู นักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัด ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับ วรากรณ์ สามโกเศศ (2550) ที่กล่าวว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีการพึ่งพาหลักของคุณธรรม โดยนำกิจกรรมที่จะส่งเสริมคุณธรรมเข้ามาร่วมด้วย รวมทั้งการนำแนวทางที่ดี เช่น โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน 1 อำเภอ 1 โรงเรียนในฝัน และยังคงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศไทย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่มุ่งเน้นพัฒนาประเทศไทยสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก

นอกจากนั้น โรงเรียนทั้ง 10 โรงเรียนได้พยายามใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและในชุมชนให้มากที่สุด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัว เป็นไปตามหลักเหตุผล หลักความพอประมาณ และโรงเรียนตั้งอยู่ในชนบท มีสวนสมุนไพร มีสวนพฤกษศาสตร์เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเองและเป็นการปฏิบัติจริงจากสื่อและวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้นักเรียนเห็นผลจากการปฏิบัติจริง และนักเรียนก็ตั้งใจที่จะเรียนอย่างมีความสุข สอดคล้องกับ สังคม รัชทอง (2547) ที่ทำการวิจัยเรื่องพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทฤษฎีใหม่สู่การเรียนรู้มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องการเพาะเห็ด

จากวัสดุท้องถิ่นโดยใช้โครงงาน พบว่า นักเรียนมีความสุข ตื่นเต้นในการเรียน สามารถเรียนรู้จากสภาพจริงด้วยการเรียนรู้จากของจริงที่มีอยู่ในท้องถิ่น

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า นอกจากการเรียนการสอนในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ตามปกติแล้ว ยังพบว่า โรงเรียนต้นแบบมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเสริมเข้ามาอีกมากมาย เช่น กิจกรรมการสอนแบบโครงงาน การตั้งชมรมหรือชุมนุมที่หลากหลายตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน นอกจากกิจกรรมหลัก ๆ คือ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างเสริมหลักคุณธรรมและระเบียบวินัยในตัวแล้ว รองลงมาก็มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรที่เน้นการเพาะปลูกโดยตรงและกิจกรรมเกี่ยวกับการนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นกิจกรรมที่สร้างงานและอาชีพให้กับเด็ก กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านการประหยัดและอดออม กิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์สังคม เช่น การคัดแยกขยะ กิจกรรมที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกิจกรรมการช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนและขาดแคลนตามลำดับ ซึ่งทุกกิจกรรมดังกล่าว ครูผู้สอนได้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนบุคลากรเข้ากับหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีการมอบหมายงานให้นักเรียนได้รับผิดชอบศึกษา ค้นคว้า เป็นโครงงาน เน้นนักเรียนปฏิบัติจริง สอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2550) กล่าวว่า ครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสาระเรียนรู้ต่าง ๆ และประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ นอกจากผู้บริหารจะมีวิธีการบริหารที่ดีแล้ว ตัวครูเองมีส่วนสำคัญยิ่งในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง ในโรงเรียนต้นแบบนั้นพบข้อมูลในทำนองเดียวกันว่ามีการเริ่มต้นด้วยการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน ครูจึงจะสามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระเพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ ปริญญา พิบูลสรารุช (2549) ที่กล่าวว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้น จึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครู

เข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้อุปกรณ์ไปพร้อม ๆ กับเด็กและยังสอดคล้องกับ สุขเมธ ตันติเวชกุล (2550) ที่กล่าวว่า “หากครูต้องสอนเศรษฐกิจพอเพียง ครูต้องเข้าใจก่อนจึงจะถ่ายทอดได้ถูกต้อง” เมื่อภายหลังจากดำเนินการพัฒนา เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังวิธีการคิด การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนพื้นฐานของการใช้คุณธรรมนำความรู้ การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และการใช้ความรู้ทางหลักวิชาอย่างรอบคอบ รอบรู้ ระมัดระวังเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนให้ก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมการดำเนินการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนแบบอย่างทั้ง 10 โรงเรียนนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญเพื่อการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่มีอยู่โดยทั่วไป เพราะหากไม่สร้างความรู้ความเข้าใจจนถึงขั้น “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” แล้วก็จะไม่มีลักษณะ “เกิดจิตสำนึก” จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ เช่น บางโรงเรียนที่พบกันอยู่ทั่วไป สอดคล้องกับสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 7 (2551) ที่พบว่า ปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับ ทวี ศันสนีย์พันธ์ุ (2550) ที่ศึกษาพบว่า การดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 13 พบว่า การอบรมสัมมนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีกิจกรรมพัฒนาบุคลากรด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยมาก ทำให้บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูบางส่วนที่สนใจศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รวมทั้ง การเข้าร่วมชมนิทรรศการทางวิชาการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่าง ๆ จึงทำให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงบ้าง แต่ก็ขาดความมั่นใจในการนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอน การจัดทำกรเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแต่ละแห่ง เป็นไปตามความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูแกนนำเหล่านั้น จึงทำให้ขาดทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนแต่ละคนให้มีหลักคิด หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดให้สถานศึกษาประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา
2. ควรมีการมอบหมายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะ และต้องมีความรู้และความเข้าใจการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาอย่างถ่องแท้ และต้องเป็นหน่วยงานที่มีใจที่ขับเคลื่อน (เสียสละ)
3. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาเป็นระยะ

ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผู้บริหารทุกระดับควรมีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา และกำหนดนโยบายที่จะขับเคลื่อนอย่างชัดเจน โดยแต่งตั้งทีมงานผู้รับผิดชอบโดยตรง
2. ควรให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษา ตลอดจนติดตามผลและประเมินผลเป็นระยะ

ข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา

ผู้บริหาร

1. ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารสถานศึกษาอย่างถ่องแท้ และมีความมุ่งมั่นในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบริหารจัดการศึกษา

ครู

1. ครูควรเปิดใจรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา
2. ครูควรมีความรู้ความเข้าใจถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา
3. ครูควรมีใจ/ เต็มใจที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ถ่ายทอด บ่มเพาะนักเรียน และติดตามผลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1. ชุมชนควรเห็นความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างเยาวชน

2. ชุมชนควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมของชุมชน และให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการบ่มเพาะเยาวชน

3. ชุมชนควรสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนอื่น

ข้อเสนอแนะต่อผู้ปกครอง

1. ผู้ปกครองควรเข้าใจและเห็นความสำคัญการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ผู้ปกครองควรเข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียนและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะต่อนักเรียน

1. นักเรียนควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

2. นักเรียนควรถูกปลูกฝัง บ่มเพาะอย่างต่อเนื่องจนเกิดหลักคิดเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในตัว และเห็นคุณค่าของความพอเพียง จนนำไปสู่วิถีชีวิตอันเป็นคุณลักษณะของการอยู่อย่างพอเพียง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดทำวิจัยในลักษณะนี้ในสถานศึกษาทั่วไปที่ไม่ใช่สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ
2. ควรจัดทำวิจัยในลักษณะนี้ในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา
3. ควรจัดทำวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาต่างระดับและต่างสังกัด